

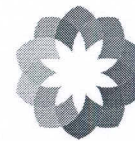
**GOBIERNO
FEDERAL**

SEGOB

Ley de Asociaciones Religiosas y Culto Público

TRADUCCIÓN A LA LENGUA CH'OL

**contacto
ciudadano**

Vivir Mejor

**TYULMAL (LEY) CHA' AÑ ÑOPBÄLEL
TYI LAKPI' ÄLOB**

Tsi' ts'ijbu tyi lakty'añ:
NICOLÁS ALVARO ARCOS

KOMOL X-E'TYELOB CHA'AÑ MELBALÄL
YIK'OTY ÑICHE'TYEL TYI CHYAPAS

IYOTYLEL LAKTY'AÑ, NICHE'TYEL YIK'OTY
LAKÑAXANTY'AÑ

DR © KOMOL X-E'TYELOB CHA'AÑ MELBALÄL
YIK'OTY ÑICHE'TYEL TYI CHYAPAS YIK'OTY
IYOTYLEL LAKTY'AÑ, NICHE'TYEL YIK'OTY
LAKÑAXANTY'AÑ.

TSA' MEJLI TYI MEJIKO.

**LEY DE ASOCIACIONES
RELIGIOSAS Y CULTO PUBLICO**

TRADUCCIÓN A LA LENGUA CH'OL:
NICOLÁS ALVARO ARCOS

CONSEJO ESTATAL PARA LA CULTURA Y LAS
ARTES DE CHIAPAS

CENTRO ESTATAL DE LENGUAS, ARTE Y
LITERATURA INDIGENAS

DR © CONSEJO ESTATAL PARA LA CULTURA Y LAS
ARTES DE CHIAPAS Y EL CENTRO ESTATAL DE
LENGUAS, ARTE Y LITERATURA INDIGENAS.

HECHO EN MÉXICO

TYULMAL (LEY) CHA'AÑ ÑOPBÄLEL TYI LAKPI'ÄLOB

ÑAXAMBÄ TY'AÑ PEJYELEL MUK' BÄ YÄL ILAYI

JUMP'EJ ARTIKULO.- Ili tyulmal (*ley*), tsa'ixbä yäk'äyob tyi kãñol che' tsa'ix ity'oxoyob ibä *Estaro* yik'oty xñopty'añob, *librejäch* mi yajñelob bajche' mi yäl ya' tyi tyulmal (*ley*) ty'añ ila baki chumulonla tyi ilum *Mejiko*, ili wolibä lakäl majlel jiñäch cha'añob xñopty'añob. Jiñi *mantar* cha'añ pejtyelel lakpi'älob tyi ijyotyälel pañämil.

Mi iña'tyan cha'añ ma'añik mi imäktyañtyel ik'äjñel tyulmal (*ley*) yik'oty ma'añik majki yom icha'leñob letyoy cha'añ ñopty'añ cha'añ ma'añik wokol bajche' mi yäl ili tyulmal (*ley*).

CHAP'EJ ARTIKULO.- Jiñi *estaro* cha'añ *Mejiko* mi yäk' ikoltyaya tyi ityojlel lakpi'älob, bajche' *lerecho* cha'añ *librej* mi yajñelob tyi iñopbal:

a).- Mi ich'am tyi *iwenta* ja'el ñopty'añ muk' bä imulañ, mi ibajñel mel o much'ulobä baki mi yujtyel k'ay.

b).- Mach yomik mi iñopty'añ o mi ixik'bentyel k'ay ñopbälel mi ma'añik much'ulob jiñi xñopty'añob.

c).- Mach yomik mi la' ts'alenla bä, cha'añ la' ñopbal, mach yomik *wersa* mi asubentyel atsykyesan. ,

Mach yomik mi yä'leñob ibä cha'añ iñopbalob o cha'añ mi imelob e'tyel bajche' añ ila tyi tyulmal (*ley*).

d).- Mach yomik mi ixik'ob e'tyel o mi yäk'ob tyak'iñ o yambä chub bä añtyak cha'añ mi imelob majlel ye'tyel lakpi'älob tyi ch'uju otyoty cha'añ yombä lakpi'älob, o ibajñelobjachbä (*particular*) bajche' tsa'ixbä lakñaxan k'ele cha'añ e'tyel muk' bä imelob.

e).- Mach yomik mi itsiktyesañob tyi ityojlel ambä ye'tyel cha'añ meloñel e'tyel wolibä imelob cha'añ iñopbal lakpi'älob; yik'oty

f).- Yom tyijikña mi ityempañob ibä lakpi'älob cha'añ iñopbaläl.

UXP'EJ ARTIKULO.- Tyi *estaro* cha'añ *Mejiku*. *Librej* cha'añ mi imelob ye'tyel cha'añ ñopty'añ, bajche' añ tyi tyulmal (*ley*), cha'añ usts'aty mi imelob e'tyel ambä ye'tyel tyi lakpi'älob. Jiñi *estaro* ma'añik mi ich'am tyi *iwenta* jumujch' añob bä iñopbal tyi iyotyoty lak yum. Yik'oty ma'añik tyi *ikontra* ya' tyi juñ cha'añ mi ikäjñelob kome ma'añik mi yäl bakibä iñopbal lakpi'älob.

Jiñi ijuntyak lakpi'al mach yomik mi k'an cha'añ ñopbal.

CHÄMP'EJ ARTIKULO.- Jiñi ñukoba x-e'tyelob imelob cha'añ mi ik'elob bajche' añ lakpi'älob, mi ñujpuñemob mi yäl ila tyi tyulmal (*ley*), ñuk ik'äjñibal che' bajche' yañoba.

Yomäch mi imelob tyi weñ mi mach che'ik tsa' imeleyob mi yäjk'el tyojmulil bajche' añ tyi tyulmal *ley*.

JOP'EJ ARTIKULO.- E'tyel muk' bä imelob cha'añ mi iwajleñob jiñi tyulmal (*ley*) ma'añik mi ich'amob tyi *iwenta*.

CHAP'EJ TY'AÑ MUCH'ULBÄ LAKPI'ÄLOB CHA'AÑ ÑOPTY'AÑ

JUMP'EJ KAPITULO BAJCHE' YOM IMELOB MAJLEL E'TYEL

WÄKP'EJ ARTIKULO.- Much'ulbä lakpi'älob cha'añ ñopty'añ tyi yotyoty lakyum añob bäch *ilerecho* mi tsa'ix ich'amäyob juñ (*registro*) tyi ityojlel añob bä ye'tyel tyi otyoty (*Secretaria de Gobernacion*) bajche' añ ila tyi *ley*.

Much'ulobä xñopty'añ mi imelob majlel ye'tyel bajche' añ tyi *mantar*, baki mi yäl bajche' yom imelob majlel e'tyel cha'añ kántyesa yik'oty bajche' mi iña'tyañob iyaj e'tyel, chumulbä ila baki añonla ty'oxbilobä yik'oty yantyakbä. Ty'oxbilobä tyi *rejyon*

Librej mi imelob majlel e'tyel much'ulobä, yik'oty juñlajalo-
bäch añob ilerecho bajche' añ ila tyi ley.

Much'ulobä cha'añ ñopty'añ yik'oty junlajalob tyi ityojlel
tyulmal (ley) tyi ilerecho yik' oty ambä tyi iwenta

WUKP'EJ ARTIKULO.- Juñ. (registro) muk' bä
ik'ajtyiñob, much'ulobä xñopty'añ yom mi iyäjk'el tyi ityojlel
añob bä ye'tyel cha'añ yotyoty lakyum.

I.- Isujm ts'äkal mi iñopob majlel bajche' mi ipästyäl ili
käñtyesa cha'añ lakyum baki woli iñojpelel.

II.- Melbilob icha'añ ye'tyel lakyum tyi ilum Mejiko jop'ej jab
yik'oty wä' yom chumulety tyi Mejiko.

III.- Yom yäk' ichub bä'añ bajche' juñ cha'añ mi imelob iliyi;

IV.- Ambä tyi tyulmal (ley) tyi chap'ej parapo chap'ej tyi artiku
lo wäkp' ej; yik' oty

V.- Mi tsa'ix its'äktyesa bajche' mi yäl tyi praksyoñ jump'ej,
chap'ej tyi wukp'ej ichak'al artikulo tyi juñ (constitución) .

Yom ikopyajlel tsa'ixbä ik'añä ik'ajtyiñob juñ (registro) bajche'
m'yäl ilayi yom mi itsiktyesantyel tyi ijuñ yumäl (diario oficial
de la federacion).

***IWAXÄKP'EJLEL ARTIKULO.-** Jiñi komolobä xño-
balälob yom mi:

I. Ich'ujbiñ bajche' mi yäl jiñi konstitusyon yik'oty tyulumtyak
“Leyes”, yik'oty mi ich'am tyi wenta jiñi ñukbä ik'ajñibal
yotyotytelel e'tyijibältyak tyi mejiku.

II. Mach yomik mi isäkläñtyel rikujäñtyel tyi ñopbäletyak.

III. Ma'añik ts'ak'ejlel cha'añ mi iñojpel yañtyakba ñopbaläl, yom lajal mi lakch'am lakty'añ, mi lajk'uxbiñ lakbä yik'oty tyemeloñla mi lakñop majlel jiñi ñopbäletyak, ambä ila tyi peteyjkiñlum.

BOLOMP'EJ ARTIKULO.- Much'ulbä lakpi'älob cha'añ ñopty'añ añob ilerecho ila tyi ley:

I.- Mi ipäs tyi kojachbä;

II.- Librej yom imelob majlel ye'tyel yik'oty yom imelob majlel bajche' añ tyi mantar cha'añ e'tyel, yik'oty che'muk'ix iwa'chokoñob ambä ye'tyel tyi ministru.

III.- Yom imelob ye'tyel cha'añ ñopty'añ yik'oty kãñtyesa, kojach mach yomik mi iwajleñob mantar anbäila tyi ley yik'oty yantyakbä;

IV.- Yom imelob e'tyel cha'añ ilerecho kome che'äch yom mi yujtyel bajche' tsa' iña'tyayob mi añäch iwokol yik'oty mach yomik cha'añ mi ich'amob tyak'iñ;

V.- Yom imel e'tyel baki much'ul lakpi'älob bajche' mi yäl tsäklabilbä ty'añ, yik'oty baki añob x-e'tyelob, yom ikoltyan tyel, yik'oty baki añ yotyel ibajñel cha'añobjachbä yotylel ñopty'an, baki mi yujtyel ñop jun yotlyel ts'äkantyel mach yomik mi ik'ajtyiñob tyak'iñ bajche' mi yäl ila tyi tyulmal (ley) ambä tyi iwenta ilie'tyel;

* Lok'embä ty'añ "Decreto" ba' mi yäl chukoch tyi k'extyãñtyi yik'oty tyi ajk'i its'äkyajib jiñi iwaxäkp'ejlel artikulo cha'añ tyulmal tyi tyojlel komolobä xñop-balälob yik'oty jiñi iñopol ñop-bal; pujkembä jun tyi Diario Oficial de la Federación che' tyi chämp'ej ichak'alel tsik tyi abril ja'bil 2006.

VI.- Kojach yom ik'añob cha'añ flopty'an ichubä añob yumäl bajche' mi yäl tyi *mantar*; yik'oty

VII.- Yomäch ik'añob *ilerecho* bajche' mi yäl ilayi yik'oty yantyakbä *ley*

LUJUMP'EJ ARTIKULO.- E'tyel muk' bä yäl ili *ley* yombä ityeñe mel lakpi'älob, o xñopty'añob tyi ch'uju otyoty mi ma'añik ijuñ (*registro constitutivo*) bajche' mi yäl wäkp'ej *artikulo* muk' bä imel lakpi'älob yik'oty yombä imelob ila tyi *mantar*. Cha'añ much'ulbä xñopty'añob ma'añobik *ilerecho* bajche' mi yäl tyi jop'ej, wäkp'ej yik'oty wukp'ej *praksyon* tyi *artikulo* bolomp'ej ila tyi *ley* yik'oty yantyakbä. E'tyel muk' bä imelob majlel much'ulobä xñopty'an yik'oty yaj e'tyelob che' yom imelob bajche añ tyi *ley* cha'añ e'tyel.

CHAP'EJ KAPITULO
MUCH'ULOBÄ, AMBÄ YE'TYEL TYI
CH'UJUTYESAYA
YIK'OTY IYAJ E'TYELOB

JUNLUJUMP'EJ ARTIKULO.- Cha'añ ili juñ (*registro*) bajche' woli yäl ili *ley* cha'añ much'ulobä xñopty'añ añobixbä ijabilel yom imelob bajche' mi yäl tyi *ley*.

Much'ulobä iyaj e'tyel xñopty'añob yom *Mejikonojob* yik'oty añobix yom ijabilel yik'oty yom weñ mi imelob ye'tyel tyi ityojlel ambä ye'tyel.

LAJCHÄMP'EJ ARTIKULO.- Bajche' mi yäl ila tyi *ley* mi isubentyel añob bä ye'tyel cha'añ ch'ujutyasaya añobixbä ijabilel lakpi'äl. Much'ulobä cha'añ ñopty'an yom itsiktyesañob tyi yotylel e'tyel cha'añ yumäl. Bajche' tsa'ix iña'tyayob, yik'oty yom mi isubentyelob ambä ye'tyel cha'añ ch'ujutyasaya muk'bä imelob e'tyel tyi weñ.

UXLUJUMP'EJ ARTIKULO.- Lakpi'äl ch'oyolobä tyi *Mejiko* mi imejlel imelob e'tyel cha'añ ch'ujutyasaya. Lajal bajche' yambä lakpi'äl ch'oyolobä tyi yambä *lum* (*extranjeros*) kojach añ yom ijuñ cha'añ mi imejlel tyi ajñel ilayi, mach yomik mi imäkyantyelob cha'añ mi imelob ye'tyel tyi ñopty'añ bajche' añ tyi tsäklabilbä ty'añ cha'añ lakp'älob.

CHÄMLUJUMP'EJ ARTIKULO.- Lakpi'älob muk' bä imelob majlel e'tyel cha'añ ch'ujutyasaya, muk'äch imejlel icha'leñob yajkaya bajche' añ tyi tyulmal (*ley*) cha'añ yajkaya. Ma'añik mi imejlel tyi yajkantyelob o kojach muk'ix ijuñyaj käyob tyi ñaxan jop'ej jab uxp'ej che'tyi icha'yajlel che' maxtyo añik ujtyem yajkaya mi muk'äch ijak' ili e'tyel cha'añ yañtyakbä e'tyel kojach wuxp'ej uw.

VI.- Kojach yom ik'añob cha'añ flopty'an ichubä añob yumäl bajche' mi yäl tyi *mantar*; yik'oty

VII.- Yomäch ik'añob *ilerecho* bajche' mi yäl ilayi yik'oty yantyakbä *ley*

LUJUMP'EJ ARTIKULO.- E'tyel muk' bä yäl ili *ley* yombä ityeñe mel lakpi'älob, o xñopty'añob tyi ch'uju otyoty mi ma'añik ijuñ (*registro constitutivo*) bajche' mi yäl wäkp'ej *artikulo* muk' bä imel lakpi'älob yik'oty yombä imelob ila tyi *mantar*. Cha'añ much'ulbä xñopty'añob ma'añobik *ilerecho* bajche' mi yäl tyi jop'ej, wäkp'ej yik'oty wukp'ej *praksyon* tyi *artikulo* bolomp'ej ila tyi *ley* yik'oty yantyakbä. E'tyel muk' bä imelob majlel much'ulobä xñopty'an yik'oty yaj e'tyelob che' yom imelob bajche añ tyi *ley* cha'añ e'tyel.

CHAP'EJ KAPITULO
MUCH'ULOBÄ, AMBÄ YE'TYEL TYI
CH'UJUTYESAYA
YIK'OTY IYAJ E'TYELOB

JUNLUJUMP'EJ ARTIKULO.- Cha'añ ili juñ (*registro*) bajche' woli yäl ili *ley* cha'añ much'ulobä xñopty'añ añobixbä ijabilel yom imelob bajche' mi yäl tyi *ley*.

Much'ulobä iyaj e'tyel xñopty'añob yom *Mejikonojob* yik'oty añobix yom ijabilel yik'oty yom weñ mi imelob ye'tyel tyi ityojlel ambä ye'tyel.

LAJCHÄMP'EJ ARTIKULO.- Bajche' mi yäl ila tyi *ley* mi isubentyel añob bä ye'tyel cha'añ ch'ujutyasaya añobixbä ijabilel lakpi'äl. Much'ulobä cha'añ ñopty'an yom itsiktyesañob tyi yotylel e'tyel cha'añ yumäl. Bajche' tsa'ix iña'tyayob, yik'oty yom mi isubentyelob ambä ye'tyel cha'añ ch'ujutyasaya muk'bä imelob e'tyel tyi weñ.

UXLUJUMP'EJ ARTIKULO.- Lakpi'äl ch'oyolobä tyi *Mejiko* mi imejlel imelob e'tyel cha'añ ch'ujutyasaya. Lajal bajche' yambä lakpi'äl ch'oyolobä tyi yambä *lum* (*extranjeros*) kojach añ yom ijuñ cha'añ mi imejlel tyi ajñel ilayi, mach yomik mi imäkyantyelob cha'añ mi imelob ye'tyel tyi ñopty'añ bajche' añ tyi tsäklabilbä ty'añ cha'añ lakp'älob.

CHÄMLUJUMP'EJ ARTIKULO.- Lakpi'älob muk' bä imelob majlel e'tyel cha'añ ch'ujutyasaya, muk'äch imejlel icha'leñob yajkaya bajche' añ tyi tyulmal (*ley*) cha'añ yajkaya. Ma'añik mi imejlel tyi yajkantyelob o kojach muk'ix ijuñyaj käyob tyi ñaxan jop'ej jab uxp'ej che'tyi icha'yajlel che' maxtyo añik ujtyem yajkaya mi muk'äch ijak' ili e'tyel cha'añ yañtyakbä e'tyel kojach wuxp'ej uw.

IV.- Cha'añ ichubä añob (*bienes raíces*) ibajñel icha'añobächbä o tsa'ixbä ak'entyi tyi *iwenta*, yotylel e'tyel ibajñel cha'añobjachbä lakpi'älob, yotylel ts'äkantyel o kãntyesa, ma'añik mi mejlel imäktyan much'ulobä xñopty'añ.

Juñ cha'an mi tsiktyesan baki tyilem yom mi yäk' ijak'bal ambä ye'tyel mach yomik mi iñumel jop'ej iyuxk'al k'in.

Mi mach che'ik tsa' imele mi lak ña'tyañ cha'añ isujmäch muk' bä yäl *parapo* tsa'ixbä lak'ele jiñi *Sekretarya* yom ik'ajtyiñ juñ (*Certificación*) cha'añ yomobächbä yik'oty mi tsa'ix ñumi.

Jiñi much'ulobä xñopty'añ yom itsiktyesan tyi ambä ye'tyel cha'añ yumäl pejtyelel ichubä añ yom imelob bajche' añ tyi yantyakbä tsäklabilbä ty'añ.

WAXÄKLUMJUMP'EJ ARTIKULO.- Añob bä ye'tyel muk' bä imäktyantyel *ilerecho* xñopty'añob muk' bä ik'ajtyiñob chub bä añäl, yom ik'ajtyiñob juñ (*documento*) cha'añ mi itsiktyesan baki ch'oyol chokbilbä majlel tyi yotylel e'tyel cha'añ yumäl o juñ (*certificación*) bajche' mi yäl ñaxanbä *artikulo*.

X-e'tyelob muk' bä iñopob cha'añ mi imäktyantyel *ilerecho* bajche' tsa'ix lak'ele, yom itsiktyesan baki tsa' ts'ijbuntyi ichubä añob, jiñi chub bä añäl mi yäk'entyel lakpi'älob, cha'añ mi its'ijbuntyel.

BOLOMLUMJUMP'EJ ARTIKULO.- Lakpi'älob yik'oty bajché' añ ila tyi tsäklabilbä ty'añ *ley*, muk'äch ikajel tyi k'ajñel ili *ley* cha'añ bä chub bä añäl.

JUNK'AL ARTIKULO.- Much'ulbä lakpi'älob cha'añ ñopty'añ mi its'ijbuñob ibä tyi yotylel e'tyel cha'añ uts'aty mi yajñel lakpi'älob yik'oty (*Konsejo Nasyonal*) cha'añ imelbal lakpi'älob, iyaj e'tyelob muk' bä ich'am tyi *iwenta* ch'ujulobä otyoty yik'oty yantyakbä chub bä añäl tsa'ixbä imeleyob lakñojtye'lob wajali (*arqueologicos*) icha'añbä yumäl añobäch tyi *iwenta* mi ikäntyañob chub bä añäl o mi iweñ esan bajche' añ tyi *ley*.

Ichubä añ yumäl muk' bä yäk' much'ulbä lakpi'älob cha'añ ñopty'añ, chuki mi ikajel ikänbeñob, che' yom imel bajche' mi yäl tyi tyulmaltsa'ixbä imeleyob lakñojtye'lob wajali (*monumentos y zonas arqueologicos*).

**UXP'EJ TY'AÑ
E'TYEL MUK' BÄ IMEJLEL CHA'AÑ PEJTYEL
CH'UJUTYESAYA.**

JUMP'EJ ICHAK'ÄL ARTIKULO.- E'tyel muk' bä imejlel cha'añ ch'ujutyesaya wäñ ña'tyabilixbä tyi ch'ujulbä otyoty kojach mi imelob machbä wäñ ña'tyabilik bajche' mi yäl tyi tyulmal (*ley*) yik'oty tyi yantyakbä.

Much'ulbä xñopty'añob kojach mi machbä wäñ ña'tyabilik cha'añ mi itsiktyesantyel e'tyel cha'añ ñopty'añ mi iñäch'tyañob, ma'añik mi its'ijbuntyel, tyi

ity'añ yumäl yik'oty ma'añik mi itsiktyesañob e'tyel tyi raryo yik'oty *telebisyon* cha'añ *estaro*.

Bajche' tsa'ix lajk'ele tyi ñaxanbä *parapo* tsa'ix ityecheyob imel ili e'tyel, iyum baki mi ifusantyel ty'añ, añäch tyi *iwenta*, yik'oty tyemeläch yom imelob e'tyel much'ulbä xñopty'añob yik'oty yomäch imelob bajche' añ ilayi, e'tyel cha'añ pejtyelel ch'ujutyesa ya yik'oty machbä wän ña'tyabilik.

Mach yomik mi imelob komolty'añ cha'añ tsätsbä ty'añ ya' tyi ch'uju otyoty.

CHAP'EJ ICHAK'AL ARTIKULO.- Mi imelob e'tyel cha'añ ñopty'añ machbä wän ña'tyabilik tyi ipaty ch'ujulbä otyoty jiñi x-e'tyelob yom itsiktyesañ tyi ambä ye'tyel cha'añ *estaro*, *listrito* o *munisipal* ambä tyi *iwenta*, jo'lujump'ej k'iñ che' maxtyo añik tsa' tyejchi tyi subty'añ (*aviso*) yom isub baki mi yujtyel, *ora* yik'oty chuki mi kajel imel.

Jiñi añob bä ye'tyel ma'añik mi imejlel imel e'tyel tsa'ixbä lakäla mi imelob cha'añ mi ikäntyantyel, lajkuxtyälel cha'añ uts'aty mi yajñelob yik'oty mi imelob *ilerecho*.

UXP'EJ ICHAK'AL ARTIKULO.- Mach yomik mi yäk'ob subonel (*aviso*) bajche' tsa'ixbä lak'ele tyi ñaxambä *artikulo*.

I.- Kabäläch lakpi'älob muk' bä imajlelob tyi ch'ujulbä otyoty cha'añ ch'ujutyesa ya.

II.- Mi iñumel lakpi'älob tyi *kaye* cha'añ mi imelbeñob ik'iñilel iñopty'añ; yik'oty

III.- E'tyel muk' bä imelob baki ñup'ul o baki ma'añik mi imejlelob tyi ñumel lakpi'älob;

CHÄMP'EJ ICHAK'AL ARTIKULO.- Muk' bä ijam ch'uju otyoty cha'añ ch'ujutyesa yom itsiktyesañ tyi yotylel e'tyel cha'añ yumäl mach yomik mi iñumel lujump'ej ichak'al k'iñ tsa' ijamä. Bajche' mi yäl tyi *mantar* ma'añik mi ityäts' añbä tyi *iwenta* cha'añ mi imel bajche' mi yäl ilayi.

CHÄMP'EJ TY'AÑ CHA'AÑ AÑOB BÄ YE'TYEL

JOPEJ ICHAK'AL ARTIKULO.- Añ tyi *iwenta* yumäl, tyi ityojlel yotylel e'tyel cha'añ yumäl mi ik'añob ili tsäklabilbä ty'añ, añob bä ye'tyel tyi *Estaro* yik'oty *minisipal listrito pereral*, mi ikoltyan bajche' añ ilayi.

Añob bä ye'tyel tyi *pereral*, *estaro* yik'oty *munisipal* ma'añik mi yotsañob ibä cha'añ e'tyel muk' bä imel xñopty'añob.

Añob bä ye'tyel tsa'ixbä lakälä ma'añik mi imejlel tyi majlel baki añob xñopty'añ cha'añ ch'ujutyesa, o che' mi imelob e'tyel cha'añ käntyesa ya'äch jaxäl mi imel bajche' mi yäl ilayi,

WÄKP'EJ ICHAK'AL ARTIKULO.- Yotylel e'tyel cha'añ yumäl mi itsijib melob juñ (*registros*) cha'añ much'ulbä xñopty'añob yik'oty ichub bä añ muk' bä yäk'ob o mi imelob majlel.

WUKP'EJ ICHÁK'AL ARTIKULO.- Añob bä ye'tyel tyi otyoty cha'añ yumäl mi mejlel yäk' komol ty'añ cha'añ uts'aty mi imelob majlel e'tyel añob bä ye'tyel tyi *Estaro* bajche' añ ila tyi *ley*.

Añob bä ye'tyel tyi *Estaro* yik'oty *munisipal* mi ich'amob suboñel (*aviso*) cha'añ e'tyel muk' bä imelob cha'añ ch'ujutyesaaya xñopty'añob machbä wän ña'tyabilik, ila tyi *ley*. Yik'oty yom itsiktyesañob tyi ityojlel yumäl bajche' mi ña'tyañob o bajche' añ ila tyi *ley*.

WAXÄKP'EJ ICHAK'AL ARTIKULO.- Ya' tyi yotylel e'tyel cha'añ yumäl añäch tyi *iwenta* mi ityoj esañ wokol cha'an xñopty'añob bajche' añ ilayi;

I.- Much'ulbä xñopty'añob wolibä ityäk'lañtyel mi yubiñ ili wokol cha'añ *ilerecho* yom itsiktyesañ tyi yotylel e'tyel cha'añ yumäl.

II.- Ambä ye'tyel mi ich'an sub mulil, yik'oty mi yäk' tyi ityojlel yambä lakpi'älob cha'añ mi itsiktyesañ tyi lujump'ej k'ñ, mi ipäyjel cha'añ komolty'añ yombä imelob tyi lujump'ej ichak'al k'ñ jiñäch baki oraj tsa' tsiktyäyi;

III.- Tyempabä cha'añ komolty'añ, jiñi yotylel e'tyel mi itsiktyesañ tyi yantyakbä cha'añ mi ityoj esañ mi ma'añik tsa' ujtyi bajche' iliyi mi iwa'chokontyel ambä ye'tyel cha'añ mi ik'el mi weñäch woli tyi melol e'tyel; yik'oty

IV.- Mi muk'äch imelob che' añ ambä ye'tyel, che'äch mi ikajel imelob majlel bajche tsa'ixbä lajk'ele; mi che'äch tsa' imeleyob, muk'äch imelob *ilerecho* tyi ityojlel ambä ye'tyel cha'añ meloñel bajche' añ tyi *artikulo 104* jump'ej (*praksyon apartaro*) cha'añ tsätsbä ty'añ cha'añ lakpi'al añob bä tyi ilum *Mejiko*.

Bajche' tsa'ixbä lajk'ele ila tyi *artikulo* mach juñik cha'añ mi imajlel tyi ityojlel ambä ye'tyel cha'añ meloñel.

**JOP'EJ TY'AÑ
MA'AÑIK MI IP'IS MANTAR YIK'OTY
TYOJMULIL YIK'OTY JUÑ BAKI MI YÄL MI AÑ
IMUL.**

**JUMP'EJ KAPITULO
CHA'AÑ TYOJMULIL**

BOLOMP'EJ ICHAK'AL ARTIKULO.- Mi yäk'entyelob tyoj mulil jiñi lakpi'alob cha'añob iliyi:

I.- Mi tsa' yotsayob ibä tyi tsätsbä ty'añ, che' bajche' mi ityäk'lañ tyi ty'añ jiñi añba ye'tyel tyi *kantilato* o muk' bā imuch'kiñob ibä cha'añ tsätsbä ty'añ.

II.- Machbä muk'ik ip'is tyi *wenta* tsa'ixbä ujtyi wajali (*Simbolo patrios*)-o yantyakbä añbä ik'äjñibal.

III.- Mach abi yomik isäkkan wokol baki añob much'ulobä iñopbal, o machbä weñik woli imel jiñi lakpi'älob cha'añ ili e'tyel.

IV.- Mach abi yomik imel wokol cha'añ lajk'uxtyälel, o wolibä ijembeñ iña'tyäbal lakpi'älob.

V.- Mach abi yomik ityech wokol cha'añ lakpi'äl, lowoñel ch'äkoñel o cha'añ mi mejlel imel ye'tyel.

VI.- Mach abi weñik mi much'ul yik'oty añob bā iñopbal mi ts'ijbubil ik'aba' tyi *Sekretarya* cha'ambä yumäl.

VII.- Mi ityaj iwenlel mi tsa' muchk'i abä tyi jujunchajp jiñi k'elbilixbä icha'añ ya' baki tyilem.

VIII.- Che' mi ityäts' ibä baki much'ulob xñoptyañob mi isäty wenbä iñopbal.

IX.- Jiñi añob bā iñopbal mach abi yomik ityempañob ibä ya' baki añob ye'tyel cha'añ tsätsbä ty'añob (*politico*)

X.- Yom mi ik'änob che'bajche' mi yäl ili tyulmal. (*ley*)
ila tyi jump'ej, o baki mi ityempañoob ibä tyi pëjtyelob.

XI.- Mach abi yomik mi ik'ämbeñoob ilum yumäl, mi
yomik abi imelbeñoob yotyoty jiñi lakyum, mi muk'ik
imuch'iñoob ibä xñopty'añoob, o mi ichajpañoob chubä
yomob, yik'oty

XII.- Yantyakbä muk' bä yäl ila tyi tyulmal (*ley*).

LUJUMP'EJ ICHAK'AL ARTIKULO.- Mi yäk'entyel
tyojmulil bajche' mi yäl ili tyulmal(*ley*):

I.- Ili ambä ye'tyel tyi tyojmulil wa'chokobil tyi
Sekretarya cha'añ yumäl bajche' mi yäl ilayi, yajkabilob
icha'añ.

II.- Jiñi ambä ye'tyel mi ipäy jiñi machbä muk'ik ip'is ili
ty'añ cha'añ che' tyi jo'lujump'ej k'iñ mi imel ibä mi
añäch *irerecho*; yik'oty

III.- Mi tsa' ujtyi bajche' mi yäl ili tsa'ixbä lak'ele
praksyon mi ma'añik, ili muk' bä ik'el ili wokol mi isub
bajche' añ isujmllel ili albilbä mi tsa' tyajli wokol mi
chajpäntyel majlel.

JUNLUJUMP'EJ ICHAK'AL ARTIKULO.- Mi
yäk'entyel tyojmulil ili ambä imul bajche' mi yäl ili
tyulmal (*ley*).

I.- Ityileläch, mi yäjk'el tyojmulil mi me'añik woli tyi p'istyäl ili ty'añ.

II.- Muk' bä ip'ol wokol baki much'ulob xñopty'añob mi ityoj imul.

III.- Cha'añ tyak'in o machbä muk'ik ip'is ili tyulmal (*ley*) yik'oty;

IV.- Muk' bä icha' yajlel tyi wokol.

CHA'LUJUMP'EJ ICHAK'AL ARTIKULO.-

Lakpi'älob machbä muk'ik ip'is ili tyulmal (*ley*) mi yäk'entyel junyaj o cha'yaj tyoj mulil bajche' mi yäl ili añob bä ye'tyel yik'oty ila tyi *artikulo*.

I.- Ip'ol wokol

II.- Mi yäk'entyel ityoj imul junk'al k'iñ bajche' mi yäl ñuk' bä ty'añ ya' tyi *listrito Pereral*.

III.- Mi imäkob o muk'ix iñoj mäkob ili ch'ujulbä otyoty cha'añ ñopty'añ.

IV.- Mi ikäyob ik'añob ili yotylel tyempabä cha'añ xñopty'añob ila tyi jump'ej lum o ila tyi *Estaro*, *Munisipyu* tyi laklumal; yik'oty

V.- Mi ikäyob baki ts'ijbubilob xñopty'añ.

Ili tyojmulil jiñäch añ tyi *iwenta* mi ik'el ili x-e'tyelob

cha'añ yumäl (*Secretaría de Gobernación*) bajche' mi yäl ili lujump'ej ichak'al *artikulo*.

Mi yäk'entyel tyojmulil muk' bä yochel ya' tyi ilum jiñi yumäl o mi iñopob lakty'an ili yotylel much'ulobä (*Secretaría de Desarrollo Social*) tyi ity'añ jiñi x-e'tyel cha'añ yumäl mi iloty ichubä-añ bajche' mi yäl ili tsäklabilbä ty'añ.

CHAP'EJ KAPITULO

E'TYIJIB CHA'AÑ ICHAJPAN MAJLEL WOKOL

UXLUJUMP'EJ ICHAK'AL ARTIKULO.- Ili tyojmulil muk' bä yäk' ili ambä ye'tyel mi mejlel lakäk' lakjuñ cha'añ lakmel lakbä tyi ityojlel iyaj e'tyel yumäl (*Secretaría de Gobernación*) ili lak juñ ya' mi lakäk' baki mi ichajpantyel ili wokol che' tsa'ix ñumi junk'al k'iñ mi yäk' juñ ili ambä imul, ili iyaj e'tyel cha'añ yumäl che' tyi lujump'ej k'iñ mi ilok'el ijak' ibal ili juñ bajche' añ isujmlel ili wokol.

Ili tyulmal (*ley*) mi yäl ili lakpi'al ñukbä ye'tyel cha'añ mi mejlel imel ibä.

CHÄNLUJUMP'EJ ICHAK'AL ARTIKULO.- Ili ambä ye'tyel, mi ik'el ili juñ mi tsäts ili wokol.

Ili jun mach weñik che' tyi lujump'ej k'in yom isub ibä ili ambä iwokol, chukoch ma'añik tsa' k'otyi che' tsa' päjyi. Ili juñ baki mi ikoltyan ibä mi icha' ña'tyan bajche' mi imel ili iwokol.

JO'LUJUMP'EJ ICHAK'AL ARTIKULO.- Ili juñ muk' bä lak'an lakmelakbä, mi ik'äjñel cha'añ weñtyakbä tyi pañämil mi ikotyañ ili lakpi'älob much'ulobä mi ilok'el ty'añ tyi pejtyelel chub bä yom.

 Mi tsa' käle cha'añ wokol ili e'tyel, mi ik'ejlel bajche' mi yäl ili ñukbä ty'añ cha'añ mi ikextyantyel ili tsa'ix bä jejmi.

WÄKLUJUMP'EJ ICHAK'AL ARTIKULO.- Cha'añ isujmlel ili ty'añ, yom tyoj mi yäl yik'oty bajche' mi yäl ila tyi tsäklabilbä ty'añ cha'añ tyoj mi yajñelob lakpiälob:

ORAJACHBÄ MI IJILEL IK'ÄJÑIBAL ARTIKULO

ÑAXAÑ ARTIKULO.- Ili tsäklabilbä ty'añ tsa' kaji tyi tyejchel tyi k'äjñel baki *ora* tsa' tsiktyäyi tyi juñ yumäl.

CHAP'EJ ARTIKULO.- Mi ijisabentyel ik'äjñibal ili *Ley* ambä tyi lujump'ej ichak'al *artikulo* tyi tsäklabilbä ty'añ, iliyi tsa' tsiktyi tyi ijuñ yumäl che' tyi waxäklujump'ej *Enero* tyi jabil 1927 *Ley* ambä tyi wukp'ej *parapo* tyi lujump'ej icha'kal *artikulo* cha'añ mi imejlelob tyi e'tyel *katolika* tyi *listrito*, tsa' tsiktyäyi tyi juñ yumäl lujump'ej ichak'al *lisyembre* tyi jabil 1931 *ley* muk' bä ik'äjñel ila tyi *listrito* cha'añ mulil ila tyi jump'ej ilum, tsa' tsiktyi tyi jun yumäl chap'ej *julyo* tyi jabil 1926 ijak' bal che' ma'añik woli tyi chän k'äjñel

yom mi yäk' juñ cha'añ muk'ix ich'am yumäl yotyel
jiñi lakyum tsiktyäyem tyi jun yumäl che' tyi
junlujump'ej ichak'al *lisyembre* tyi jabil 1931.

UXP'EJ ARTIKULO.- Mi ijisabentyel ik'äjñibal ili *ley*
cha'añ mi ik'axel tyi icha'añ yumal chubä-añ bajche' mi
yäl *praksyon* chap'ej ambä tyi wukp'ej ichak'al *artikulo*
tsa' tsiktyäyi tyi juñ yumäl che' tyi junlujump'ej ichak'al
lisyembre tyi jabil 1940 yañtyakbä *ley*.

CHÄMP'EJ ARTIKULO.- Che' mi yujtyel jiñi meloñel
cha'añ mi yochel tyi *iwenta* che' maxtyoj añik tsa' ochi
tyi k'äjñel jiñi *ley*, muk'äch icha' melob bajche' mi yäl
ili *ley*, ichubä añ ili *praksyon* chap'ej ambä ya' tyi
wukp'ej ichak'al *artikulo* tsa' tsiktyäyi tyi juñ yumäl
che' tyi junlujump'ej ichak'al *lisyembre* tyi jabil 1940.

JOP'EJ ARTIKULO.- Mi iwen k'ejlel ili tyilembä tyi
yambä lum (*extranjeros*) che' mi yochel tyi k'äjñel ili *ley*
mi wä'äch chumul ila tyi lum *Mejiko* muk'äch mejlel
yäk käntyesa (*ministro de culto*) mi weñäch iñusaj k'iñ
tyi yotyoty lakyum yik'oty baki much'ulob xñopty'añob
mi yäk' ijuñ ts'ijbubilbä tyi ityojlel x-e'tyelob cha'añ
yumäl (*Secretaría de Gobernación*) cha'añ ma'añik
wokól.

WÄKP'EJ ARTIKULO.- Ichubä añ tyi ilum yumäl,
wolibä ik'añob xñopty'añob cha'añ yotyoty lakyum
yik'oty yantyakbä much'ulobä muk'äch abi mejlel tyi
k'äjñel mi añäch ijuñ machbä ñumeñik ik'äjñibal tyi

jump'ej jab, che' tsa' ochi tyi k'äjñel ley ts'ijbubilobä cha'añ xñopty'añ tyi lakyum.

WUKP'EJ ARTIKULO.- Ili juñ baki ts'ijbubil, yotyoty baki much'ulob xñopty'añ yom isub che' mi ich'am ili chub bä añ ili xñopty'añob.

Jiñi x-e'tyel cha'añ yumäl (*Secretaria de Gobernación*) mi yäk' yorajlel wukp'ej uw, che' tsa' its'ijbuyob ibä jiñi much'ulbä xñopty'añ, mi yäjk'el tyi käjñel tyi pejtyelel, mi woläch its'äktyesañ bajche' mi yäl jiñi ley pejtyelel ichub bä añ ili much'ulobä xñopty'añ yom ts'ijbubil tyi yambä juñ baki tyilem bajche' mi yäl ili wuklujump'ej artikulo tyoj-esäbä.

Mejiko, D.F., Uxlujump'ej julyo tyi jabil 1992 Dip. Gustavo Carvajal Moreno, Presidente Sen. Manuel Aguilera Gómez, Presidente.- Dip. Jaime Rodriguez Calderon Secretario.- Sen. Oscar Ramirez Mijares, Secretario rúbrica.

Mi its'äktyäyel ity'añ ili praksyon jump'ej ambä tyi bolomp'ej ijok'al artikulo ya' tyi tsäklabilbä bij tyi lakmelbal ila tyi *Mejiko* cha'añ tsikil ijak' bal ili muk' bä yäl jiñi yumäl tyi *listrito pereral* che' tyi chänlujump'ej julyo tyi jabil 1992 *Carlos Salinas de Cortari rúbrica.- Sekretaryo* cha'añ yumäl, *Fernando Gutierrez Barrios, rúbrica (D.O. Che' tyi jo'lujump'ej julyo tyi jabil 1992).*